

מודאי, שיצאו מכלל קטנים ולכלל גדולים לא באו [ונפ"מ לאומר 'הרי עלי מן התורים או מבני היונה' והביא משניהם בתחילת הציחוב, אם תחילת הציחוב ספק אם נחשב כגדול או כקטן – הרי ודאי אחד מהם כשר. ואם תחילת הציחוב פסול מודאי – לא יצא ידי נדרו]. ורבא הביא מהברייתא להוכיח שפסול ודאי, ודחו ההוכחה.

- א. ונשאר הדבר בספק (רמב"ם מעה"ק טז, ב) ולא יצא ידי נדרו (ים של שלמה).
ב. נפקא מינה נוספת; הנהגה מתורים ובני יונה של הקדש בתחילת הציחוב, שאם אין זה זמנם מודאי – אין בו דין מעילה (כדתנן במעילה יב) ואם אינו אלא ספק, הלא אחד מהם בתוך זמנו (עפ"י חדושי ר' מאיר שמחה).

דף כג

לט. עוף הנרבע על ידי אדם או נעבד, האם כשר לקרבן?

עוף הנרבע או הנעבד פסול לקרבן (מן התרים; מן בני היונה – למעט. שהיה עולה על הדעת הואיל ואין המום פוסל בעופות כך אין דבר ערוה ועבודת כוכבים פסולים בו, שהוקשה 'השחתה' ל'מום' (כי משחתם בהם מום בם), קמ"ל).
בזבחים (פה) נסתפק רבי ירמיה, האם יש פסול 'נרבע' בעופות אם לאו [מפני שאין במינו 'רובע']. ופשטו אמוראים מהברייתות שפסול, כפשטות סוגיתנו. [ובלשון הרמב"ן והרשב"א משמע כאן שאין הדין מוסכם. וע"ע בספר יראים השלם ה ו].

מ. א. מהו 'פלגס'? ומה דינו לענין קרבן ונסכים? האומר 'הרי עלי עולת בהמה מן האיל או מן הכבש' והביא פלגס, מהו?

ב. מהו 'שיאור'? האם דינו כחמץ או כמצה? האומר 'הרי עלי לחמי תודה מן החמץ או מן המצה' והביא שיאור, מהו?

א. ה'פלגס' הוא כינוי לכבש בחדשו השלשה-עשר (רש"י), שיצא מכלל כבש בן שנתו ולא הגיע לכלל איל בוגר. [בן עזאי קוררו 'נוקד'. רבי ישמעאל קוררו: 'פרכדיגמא'. פרה א, ג].

רבנו גרשום כתב פלגס – בן שנה וחצי. וצ"ע ממשנת פרה. [ולשון הרמב"ם (מעה"ק א, יד) 'יום שלשים' – נראה כוונתו כל החדש עד יום השלשים ועד בכלל, שהרי כתב שה'כבש' הוא בן שנתו].
הפלגס כשר לקרבן. ואולם מי שהיה מחוייב כבש או איל לקרבן והביא פלגס – אין עולה לו מזבחו (משנה פרה א, ג), אם בתורת ודאי [שהפלגס אינו 'כבש' וגם לא 'איל'] או מספק, וכדלהלן.
ב'אליה רבה' (פרה א) מבואר שלדעת תנאים אחת הפלגס פסול לקרבן כלל. ואחרונים תמחו על כך (ערש"ש ותפארת ישראל שם; מנחת חינוך רצט; חדושים ובאורים).
דין נסכיו; לרבי יוחנן, מביא עליו נסכי איל (או לאיל – לרבות את הפלגס). ולבר פדא, מביא ומתנה שאם דינו ככבש יהא מותר הנסכים נדבה, שלדעתו ספק כבש ספק איל הוא.

א. פרשו בתוס' שמביא שתי מנחות-נסכים, אחת של כבש [שבלילתה רכה, שלש לוגין לעשרון] ואחת של איל [ארבעה לוגים שמן לשני עשרונים סולת] ומתנה שאחת מהן תהא לנדבה כמנחת נסכים, שיכול אדם להתנדב מנחת נסכים בכל יום.
ומדברי הרמב"ן מבואר שנותן הכל בכלי אחד (ונשאר ב'צ"ע).

ב. המפרשים העירו על השמטת הרמב"ם דין נסכי הפלגס (ע' לחם משנה מעה"ק טו, ב). לפי בר פדא, נסתפק רבי זירא האם צריך להתנות עוד שמא בריה הוא ויהו כל הנסכים נדבה, או שמא ודאי אינו בריה אלא או כבש או איל. תיקן. ואולם לדעת רבי יוחנן הריהו בריה ודאי, לא כ'כבש' ולא כ'איל' – ונתרבה מן הכתוב שדין נסכיו כדין האיל. האומר 'הרי עלי עולת בהמה מן האיל או מן הכבש' והביא פלגס; לדברי רבי יוחנן לא יצא ידי חובת נדרו, שהרי בריה הוא ואינו לא כבש ולא איל. ולבר פדא – ספק, שמא אינו בריה וא"כ יוצא ידי נדרו מ'מה נפשך', בין אם הוא כבש בין איל – שהרי נדר מה שרצה משניהם. או שמא יש להסתפק שמא בריה הוא ולא יצא ידי נדרו. כאמור, לא נפשט הספק. התוס' כתבו שבסוגיא במנחות השיבו על דברי בר פדא. ואולם מהרמב"ם (מע"ה"ק טו, ב) משמע שנקט כדבריו שכן רבי זירא נסתפק לפי שיטתו (לה"מ), או אפשר שנקט כבר פדא מספק כיון שלא נפסקה הלכה בגמרא, וגם במנחות לא הסיקו דבריו ב'תויבתא' אלא בקושיא (עפ"י כס"מ. וע"ע באבן האזל שם ובתפארת יעקב).

ב. ה'שיאור' הוא בצק בתחילת תהליך חימוצו. נחלקו תנאים בגדרו ובדינו; – לדברי רבי מאיר, בהכספת פנים נעשה 'שיאור' [אבל אם כבר החל להיסדק – הריהו חמץ ממש]. והאוכלו בפסח לוקה אבל אין בו כרת (מפני שאינו חמץ הראוי לאכילה, אבל נקרא 'חמץ נוקשה'. רש"י). לדברי רבי יהודה, אין נעשה 'שיאור' אלא כשנסדק כקרני חגבים [אבל בהכספת פנים – מצה היא וכשרה למצה שבתודה וכד'. ואעפ"י כ' מדרבנן אסור לאכלו בפסח אבל מאכילו לכלבו. תוס' עפ"י פסחים מג]. ועוד סובר רבי יהודה קולא נוספת, שהאוכל את השיאור בפסח אינו לוקה, אבל צריך לבערו (ומשמע שעוברים עליו בבל יראה. עפ"י תוס' ריש פסחים; חו"א). נמצא 'שיאור דרבי מאיר' (כלומר בצק שהכסיפו פניו) – לרבי מאיר, חמץ הוא. ולרבי יהודה – מצה. 'שיאור דרבי יהודה' (= 'כקרני חגבים') – לרבי מאיר, חמץ הוא. ולרבי יהודה, נסתפק רבי זירא האם הוא מוגדר כבריה, כלומר לא חמץ ממש ולא מצה ממש. או שמא ספק חמץ או מצה [הלכך אין האוכלו לוקה מחמת הספק, אבל צריך לשורפו]. ונפקא מינה בספק זה, לנודר להביא מין מלחמי התודה, מן החמץ או מן המצה [כגון שנדר להביא עבור חברו שנתחייב בקרבן תודה] והביא שיאור; האם לדברי רבי יהודה יצא נדרו שהרי הביא חמץ או מצה, או שמא השיאור סוג לעצמו הוא ולא יצא. 'תיקן'.

א. לפי הצד שיצא ידי נדרו, כתב רש"י שיפלו דמיהם לנדבה [או. רש"י] לתודה אחרת (וכ"כ בתורא"ש שאין הלחם קדוש אלא לדמיו). והרשב"א הביא בשם התוס' שחולקים וסוברים שאם יפדם קודם שחיטת התודה, כאילו לא הביא כלום בשביל חברו שהרי אין הלחם מתקדש אלא בשחיטת הזבח. ולאחר שחיטת הזבח שוב אין ללחם פדיון – הלכך יישארו הלחמים הללו ללא פדיון [כדין המביא שמונים חלות במקום ארבעים לדעת חזקיה].

ב. 'שיאור דרבי יהודה', הואיל ואינו בכלל 'מצה' – פסול לדברי הכל למנחה הבאה מצות (עפ"י מנחות נג). וכן אין אדם יוצא בו ידי חובת אכילת מצה (שפת אמת שם). ונראה שכפי הצד דספיקא הוי – המנחה פסולה מספק. וכן יצא ידי המנחה בספק. וכן האוכלו בפסח עובר בעשה ד'שבעת ימים מצות תאכלו'. אבל אין בו איסור הנאה – אם בריה הוי (עפ"י משכנות יעקב או"ח קלו; אבני נזר או"ח תקלא, יד). ע"ע בפרטי דיני שיאור במנחה, במנחות נג.

ג. הלכה כרבי יהודה שהאוכל שיאור בפסח אינו לוקה. ואולם לענין סימני השיאור כתב הרי"ף שהלכה כרבי מאיר, שהשיאור היינו הכספת פנים, וכל ישיש בו כקרני הגבים הרי זה חמץ ממש, שכך נשנה במסכת פסחים בלשון 'חכמים'.
וכתב בחזון איש (ריד) שמשמע [ממה שפרשו ספקו של רבי זירא רק אליבא דרבי יהודה] ששיאור של הכספת פנים להלכה שדינו בשריפה ואין לוקים עליו, ודאי 'בריה' הוא ואין בו צד לומר שמא הוא חמץ ממש, ומה שדינו בשריפה – מדרבנן הוא. ואולם יש מקום להסתפק האם הוא 'מצה' וכשר למצוה ולתודה, או אינו בכלל 'מצה' (ע"ש בחזו"א שמצדד בפרט זה האחרון. וע' שבת הלוי ח"ד מח,ח).
ויש מהאחרונים סוברים שספקו של רבי זירא אמור גם בבצק שהכסיפו פניו, ויש להסתפק שמא חמץ דאורייתא הוא (עפ"י אבן העזר או"ח תמב; משכנות יעקב או"ח קלו).

דפים כג – כד

מא. מנין שהעריפה פסולה בפרה אדומה והשחיטה פסולה בעגלה ערופה?

פרה – בשחיטה כשרה בעריפה פסולה. עגלה – בעריפה כשרה בשחיטה פסולה. ומיעטו זאת מהמקראות שבפרשת עגלה ערופה (העגלה הערופה – זאת בעריפה ואין אחרת בעריפה; וערפו שם את העגלה... – בעריפה ולא בשחיטה) – שלא נלמד בקל וחומר' להכשיר את של זו בזו ושל זו בזו. במסכת כריתות (כה) היה צד לרבא שלדעת רבי שמעון עגלה ערופה שנשחטה כשרה. אך למסקנת הסוגיא שם אין צורך לחדש כן, ומשמע שאין חולק בדין משנתנו.

דף כד

מב. א. באלו גילאים כשרים הלויים והכהנים לשרת בקודש?

ב. קטן ובעל מום, מהם בשירות?

ג. מאימתי ראוי אדם ליעשות שליח ציבור, לירד לפני התיבה ולישא את כפיו?

א. הלויים במדבר, היו נכנסים ללמוד עבודתם בני עשרים וחמש שנה (מבן חמש ועשרים שנה ומעלה יבוא לצבא צבא בעבודת אהל מועד) ומשהגיעו לגיל שלשים התחילו לעבוד (מבן שלשים ושנה ומעלה... כל הבא לעבד עבדת עבודה ועבדת משא באהל מועד). משהגיעו לחמשים – פסולים לעבוד (ומבן חמשים שנה ישוב מצבא העבודה ולא יעבד עוד).

א. מבואר בדברי הרמב"ם (כלי המקדש ג,ז) שכל בן לוי צריך ללמוד חמש שנים לפני שנכנס לעבודה, ואין חילוק בין תלמיד חזק לחלש (כן נקט בספר הדינים ובאורים, ע"ש). ויש מי שכתב שאם למד בזמן מועט – עובד מיד. ומכל מקום, אעפ"י שנכנס לעבוד מוקדם, אינו נפסל עד חמשים (עפ"י משך חכמה בהעלותך ח,כ).

ב. לוי בן חמשים ומעלה, ממשיך לשמור משמרת אהל מועד, לבל יכנס בו זר. וכן לשיר ולנעול שערים ולטעון עגלות ולהקים ולהוריד בשעת משאות. רק מעבודת משא בכתף חוזר (רש"י בהעלותך ח,כה-כו עפ"י הספרי). והרמב"ן כתב (בהשגות לספר המצוות, שרש ג. וע' בלשונו בפירוש התורה שם) שלא היו מביאים את הלוי המבוגר לשיר ולשאר עבודות פנים, כדי שלא יבוא לישא בארון. לא נכנס אלא לנעילת שערים ולעבודת בני גרשון).